

REGULATORNI OKVIR ZA OBAVLJANJE DRUMSKOG TRANSPORTA¹

Pravno regulisanje drumskog transporta se zasniva na multilateralnim konvencijama i sporazumima (pretežno pripremljenim na nivou UN i CEMT)², bilateralnim sporazumima između vlada dve države i aktima nacionalnog zakonodavstva.

Najvažniji **multilateralni ugovori** u oblasti drumskog transporta su:

- **Evropski sporazum o radu posade na vozilima koja obavljaju međunarodne drumske prevoze (AETR)**³ (*European Agreement concerning the Work of Crews of Vehicles engaged in International Road Transport (AETR), of 1 July 1970*) – utvrđuje uslove koje vozači moraju da ispunjavaju u pogledu dnevnog odmora, vremena trajanja vožnje u toku jednog dana, maksimalnom trajanju vožnje u toku sedam dana i u toku 14 uzastopnih dana, sedmičnog odmora, kao i način registrovanja podataka i vršenja kontrole.
- **Konvencija o ugovoru za međunarodni prevoz robe drumom (CMR)**⁴ (*Convention on the Contract for the International Carriage of Goods by Road (CMR), of 19 May 1956*) – standardizuje uslove koji se primenjuju u ugovoru o međunarodnom prevozu robe drumom, naročito po pitanju dokumenata koji se koriste za prevoz i odgovornosti prevoznika.
- **Sporazum o međunarodnom prevozu lakokvarljivih namirnica u specijalnim vozilima za njihov prevoz (ATP)**⁵ (*Agreement on the International Carriage of Perishable Foodstuffs and on the Special Equipment to be Used for such Carriage (ATP), of 1 September 1970*) – određuju se: minimalna "najniža" temperatura koja se mora održavati za različite kategorije smrznutih ili rashlađenih namirnica, dozvoljeno trajanje prevoza; zahtevi koje mora da zadovolji vozilo i oprema i postupak ispitivanja njihove termičke efikasnosti.
- **Evropski sporazum o međunarodnom transportu opasne robe drumom (ADR)**⁶ (*European Agreement concerning the International Carriage of Dangerous Goods by Road (ADR), of 30 September 1957*) – utvrđuje postupke u toku prevoza opasnih roba (pravila ponašanja svih lica koja sa njima dolaze u kontakt, ili mogu na njih da utiču na na bilo koji način) kroz opšte zahteve i zahteve u pogledu opasnih materija i predmeta (opšti propisi, klasifikacija, spisak opasnih roba prema UN-brojevima i slovnom rasporedu, posebni propisi i slobodne količine opasnih roba, granične količine, pakovanja i odredbe za cisterne, propisi za isporuku, propisi za izradu i ispitivanje ambalaže, velikih sredstava za pakovanje, velikih pakovanja i cisterni, propisi za prevoz, utovar, istovar i manipulacije) i kroz uslove u pogledu transportne opreme i transportnih operacija (propisi za posadu, vozila, opremu, postupanje i dokumentacija, propisi za izradu i odobrenje tipa vozila)

¹ dopuna teksta osnovnog udžbenika – Topenčarević Ljubomir (1987), *Organizacija i tehnologija drumskog transporta*, IRO "Građevinska knjiga", Beograd.

² Najveći značaj za razvoj međunarodnog drumskog saobraćaja ima Komitet za kopneni saobraćaj Evropske ekonomske komisije Ujedinjenih nacija (ITC/ECE/UN – Inland Transport Committee / Economic Commission for Europe / United Nations) i Evropska konferencija ministara saobraćaja (CEMT – Conférence Européenne des Ministres des Transports ili ECMT – European Conference of Ministers of Transport)

³ Zakon o ratifikaciji evropskog sporazuma o radu posade na vozilima koja obavljaju međunarodne drumske prevoze (AETR), sa protokolom o potpisivanju, "Službeni list SFRJ", br. 30/74

⁴ Uredba o ratifikaciji konvencije o ugovoru za međunarodni prevoz robe drumom (CMR), "Službeni list FNRJ - Međunarodni ugovori", br. 11/58

⁵ Uredba o ratifikaciji sporazuma o međunarodnom prevozu lakokvarljivih prehrambenih proizvoda i specijalnim vozilima za njihov prevoz (ATP), "Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori", br.50/76

⁶ Uredba o ratifikaciji evropskog sporazuma o međunarodnom drumskom prevozu opasne robe (ADR), "Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori", br. 8/72

- **Carinska konvencija o međunarodnom prevozu robe na osnovu karneta TIR⁷** (*Customs Convention on the International Transport of Goods under Cover of TIR Carnets (TIR Convention), of 14 November 1975*) – ima za cilj da olakša odvijanje međunarodnog drumskog prevoza robe, poboljša uslove prevoza i pojednostavi i uskladi administrativne formalnosti u oblasti međunarodnog prevoza, a posebno na granicama, koristeći sertifikovana vozila koja se mogu plombirati. Omogućava da se roba pregleda samo u polaznoj i dolaznoj carinarnici, a da se uz put na graničnim prelazima proverava samo carinska plomba, ali ne i roba koja je u vozilu.

Bilateralni sporazumi omogućavaju da dve države regulišu ovu materiju u skladu sa svojim potrebama i interesima, a u cilju olakšavanja kretanja putnika i olakšavanja robne razmene. U okviru ovih sporazuma regulišu se međunarodni drumski prevoz putnika i robe koji obavljaju prevoznici sa sedištem na teritoriji država strana ugovornica vozilima koja su registrovana na tim teritorijama, na kojima se nalaze tačke polaska ili odredišta uključujući i tranzit preko tih teritorija.

Pitanja koja se najčešće rešavaju putem bilateralnih sporazuma su:

- uslovi za uspostavljanje i obavljanje međunarodnog linijskog prevoza putnika sa potrebnim dokumentima;
- vrste vanlinijskog prevoza putnika, prevozi u režimu dozvola i bez dozvola kao i drugi zahtevi koje moraju da ispunjavaju prevoznici;
- uslovi za prevoz robe u režimu dozvola i u režimu bez dozvola;
- utvrđivanje kontigenata (najmanje jedanput godišnje) i vrsta dozvola za prevoz robe, rok važenja i način njihovog korišćenja;
- način obavljanja posebnih vrsta prevoza kao što su vangabaritni prevozi (vozila i tereti koji prekoračuju dozvoljene mase i dimenzije) i prevozi opasnih roba;
- visina naknada i uzajamno oslobađanje od plaćanja naknada za korišćenje puteva, druge takse i dažbine (carinske i slične);
- carinska, pogranična, sanitarna, veterinarska i druga pravila;
- obaveze prevoznika na poštovanje nacionalnih propisa država-potpisnica po pitanjima koja nisu obuhvaćena bilateralnim sporazumom; i
- druge aspekte kao što su sankcije za nepoštovanje odredbi sporazuma.

Navedena pitanja se tretiraju različito u raznim sporazumima, a neka se uopšte ne razmatraju. Upoređenjem bilateralnih ugovora, koji su zaključeni između naše zemlje i drugih zemalja, može se uočiti da su u mnogim rešenjima veoma slični, pa čak i identični. Razlike postoje u domenu prihvatanja nivoa liberalizacije drumskog saobraćaja, fiskalnih rešenja, naknada za korišćenje puteva, taksi za izdavanje dozvola, utvrđivanja stepena primene režima dozvola i kontigenata dozvola. Najčešće primenjena rešenja su zasnovana na reciprocitetu, tj. na načelu obezbeđivanja istih uslova i pogodnosti za prevoznike obe ugovorne strane.

Sporazumima se utvrđuje kontigent dozvola – broj (kvota) dozvola jedinstvenih po sledećim karakteristikama:

- Država koja dozvolu izdaje
- Vremenska važnost dozvole (u većini slučajeva do 31.01. naredne godine)
- Može se koristiti za jednu vožnju ili za neodređeni broj vožnji u okviru definisanog vremenskog perioda

⁷ Zakon o potvrđivanju carinske konvencije o međunarodnom prevozu robe na osnovu isprava za MDP (Karneta TIR) (Konvencija TIR, 1975), sa Prilozima, «Službeni list SRJ – Međunarodni ugovori», br. 9/2001 i «Službeni list SCG – Međunarodni ugovori», br. 5/2003

- Ograničenja:
 - vrsta prevoza – bilateralni, tranzitni, za i iz trećih zemalja
 - područje – npr. obaveza da se tranzitira zemlja u kojoj je vozilo registrovano
 - vrstu robe
 - kategorija ili vrsta vozila

Osnovni **nacionalni propisi** su:

- **Zakon o međunarodnom drumskom saobraćaju**⁸ – uređuju se uslovi za obavljanje međunarodnog javnog prevoza, međunarodni javni prevoz putnika, autobuske stanice za međunarodni javni prevoz putnika, međunarodni javni prevoz stvari, međunarodni prevoz za sopstvene potrebe, naknada za puteve i druga pitanja od značaja za obavljanje međunarodnog prevoza u drumskom saobraćaju.
- **Zakon o prevozu u drumskom saobraćaju**⁹ – uređuje se javni prevoz i prevoz za sopstvene potrebe lica i stvari, uslovi izgradnje, održavanja i rada autobuskih stanica i autobuskih stajališta i drugi uslovi u pogledu organizacije i obavljanja prevoza u drumskom saobraćaju.
- **Zakon o ugovorima o prevozu u drumskom saobraćaju**¹⁰ – uređuju se ugovorni i drugi obligacioni odnosi u oblasti prevoza putnika i stvari u drumskom saobraćaju.
- **Zakon o osnovama bezbednosti saobraćaja na putevima**¹¹ – uređuju se osnovni uslovi kojima moraju da odgovaraju javni putevi, osnovna pravila saobraćaja na putevima, sistem saobraćajnih znakova, dužnosti u slučaju saobraćajne nezgode, osnovi za osposobljavanje kandidata za vozače i polaganje ispita za vozače, vučenje vozila, osnovni uslovi za sticanje prava na upravljanje motornim vozilima, uređaji i oprema koje moraju da imaju vozila, dimenzije, ukupna masa i osovinsko opterećenje vozila i osnovni uslovi kojima moraju da odgovaraju vozila u saobraćaju.
- **Zakon o bezbednosti saobraćaja na putevima**¹² – utvrđuje mere bezbednosti i druge mere u vezi sa bezbednošću i unapređenjem saobraćaja na putevima i njihovo sprovođenje.
- **Zakon o javnim putevima**¹³ – uređuju se pravni položaj javnih puteva, uslovi i način upravljanja, zaštite i održavanja javnih puteva, izvori i način finansiranja javnih puteva, posebni uslovi za izgradnju i rekonstrukciju javnih puteva i inspeksijski nadzor.

LITERATURA

ECMT (1997), Recommendation: Framework for Bilateral Agreements in Road Transport, Council of Ministers, Berlin, Germany.

Kaličanin V. i Aleksić P. (2002), *Priručnik za međunarodni drumski saobraćaj 2002/03.*, IBC'98, Beograd.

⁸ «Službeni list SRJ», br. 60/98, 5/99-ispr., 44/99, 74/99 i 4/2000-ispr i "Sl. glasnik RS", br. 101/2005 - dr. zakon

⁹ «Službeni glasnik RS», br. 46/95, 66/2001, 61/2005 i 91/2005

¹⁰ «Službeni list SRJ», br. 26/95

¹¹ «Službeni list SFRJ», br. 50/88, 63/88-ispr., 80/89, 29/90 i 11/91 i «Službeni list SRJ», br. 34/92, 13/93 – odluka SUS, 24/94, 41/94, 28/96, 3/2002 i "Sl. glasnik RS", br. 101/2005 - dr. zakon

¹² «Službeni glasnik RS», br. 53/82 – prečišćen tekst, 15/84, 5/86 i 21/90 i «Službeni glasnik RS», br. 28/91, 53/93, 67/93, 48/94, 25/97 – odluka USRS i "Sl. glasnik RS", br. 101/2005 - dr. zakon

¹³ «Službeni glasnik RS», br. 101/2005